Journal of Research in Behavioral Sciences

Year 2023, Volume 21, Issue 1

Qualitative Analysis of Psychological Factors in Harms of Choosing Major Process: Examining the Perspective of Paramedical Students

Ghader Naeimi[1], **Hossein Ghamari Givi**[2], **Esmaeil Sadri damirchi**[3], **Ali Shekholeslami**[4]

1. PhD. Student in Counseling, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.
2. (Corresponding author) * Professor, Department of Counseling, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.
3. Associate Professor, Department of Counseling, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.
4. Associate Professor, Department of Counseling, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

Abstract

Aim and Background: Paramedical majors are an attractive and highly demanded field of study among students. But recently, one can see students and graduates of these fields changing majors, failing academics, and re-participating in the national exam. This research was conducted to investigate and identify the psychological factors of harm in the process of choosing a major for paramedical students.

Methods and Materials: This study was conducted with a qualitative approach, using the grounded theory method and Strauss and Corbin approach. The statistical population included all the students in paramedical majors of Tabriz University of Medical Sciences who studied in the academic year 2021-2022, 18 male and female students, were selected using purposeful sampling and semi-structured interviews.

Findings: The information were recorded, coded, and categorized in the form of secondary codes, categories, and classes. The analysis of students' opinions led to the identification of 112 secondary codes, 14 sub-categories, and 4 main categories including inefficient cognitive skills, disturbed orientation, unsatisfied emotions and, ineffective behaviors and actions.

Conclusion: The findings of the research indicate that psychological factors play a significant role in creating and continuing the harms of the process of choosing an academic major, and individual and psychological problems can face challenges in the correct path of choosing a major. The results of this study can be effective in identifying and reducing the harms caused by personal and psychological factors in the path of choosing an academic major.

Keywords: Harms of choosing major, psychological factors, paramedical students, Grounded theory.

Citation: Naeimi Gh, Ghamari kivi H, Sadridamirchi E, Shekholeslami A. **Qualitative Analysis of Psychological Factors in Harms of Choosing Major Process: Examining the Perspective of Paramedical Students.** Res Behav Sci 2023; 21(1): 58-70.

*** Hossein Ghamari Givi,**
Email: h_ghamarigivi@yahoo.com

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17352029.1402.21.1.6.7]

[DOI: 10.48305.21.1.58]

تحلیل کیفی عوامل روانشناختی آسیب‌های فرایند انتخاب رشته تحصیلی: بررسی دیدگاه دانشجویان پیراپزشکی

قادر نعیمی[۱]، حسین قمری گیوی[۲]، اسماعیل صدری دمیرچی[۳]، علی شیخ الاسلامی[۴]

۱- دانشجوی دکتری مشاوره، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

۲- (نویسنده مسئول)* استاد، گروه مشاوره، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

۳- دانشیار، گروه مشاوره، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

۴- دانشیار، گروه مشاوره، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: از جمله زمینه‌های تحصیلی جذاب و پرمتقاضی در بین داوطلبان ورود به دانشگاه، رشته‌های پیراپزشکی می‌باشد. اما اخیراً می‌توان شاهد تغییر رشته، افت تحصیلی و شرکت مجدد در آزمون سراسری توسط دانشجویان و فارغ التحصیلان این رشته‌ها بود. این پژوهش با هدف بررسی و شناسایی عوامل روانشناختی آسیب‌های فرایند انتخاب رشته تحصیلی در دانشجویان پیراپزشکی انجام شد.

مواد و روش‌ها: روش پژوهش حاضر از نوع کیفی و با استفاده از روش نظریه داده‌بنیاد انجام شد. مشارکت‌کنندگان شامل ۱۸ نفر از دانشجویان رشته‌های پیراپزشکی بودند که به شیوه‌ی هدفمند و بر اساس قانون اشباع داده‌ها انتخاب شدند. ابزار پژوهش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود. تحلیل داده‌ها از طریق رهیافت نظام‌مند استراوس و کوربین صورت گرفت. کدگذاری داده‌ها در سه بخش کدگذاری باز، محوری و گزینشی انجام شد.

یافته‌ها: اطلاعات ثبت، کدگذاری و در قالب کدهای ثانویه، مقوله‌های فرعی و مقوله‌های اصلی دسته‌بندی شدند. تحلیل نظرات دانشجویان به شناسایی ۱۱۲کد ثانویه، ۱۴ مقوله فرعی و ۴ مقوله اصلی شامل مهارت‌های شناختی ناکارآمد، جهت‌گیری مختل، هیجان‌های نابسنده و رفتارها و اقدامات عملی ناموثر منجر شد.

نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش، حاکی از این است که عوامل روانشناختی در ایجاد و ادامه‌ی آسیب‌های فرایند انتخاب رشته تحصیلی نقش قابل توجهی دارند و مشکلات فردی و روانشناختی، می‌تواند مسیر صحیح انتخاب رشته تحصیلی را با چالش‌های اساسی مواجه کند. نتایج این مطالعه می‌تواند در شناسایی و کاهش آسیب‌های ناشی از عوامل فردی و روانشناختی در مسیر انتخاب رشته دانشگاهی مؤثر واقع شود.

واژه‌های کلیدی: آسیب‌های انتخاب رشته، عوامل روانشناختی، دانشجویان پیراپزشکی، مطالعه داده بنیاد.

ارجاع: نعیمی قادر، قمری گیوی حسین، صدری دمیرچی اسماعیل، شیخ الاسلامی علی. **تحلیل کیفی عوامل روانشناختی آسیب‌های فرایند انتخاب رشته تحصیلی: بررسی دیدگاه دانشجویان پیراپزشکی.** مجله تحقیقات علوم رفتاری ۱۴۰۲؛ ۲۱(۱): ۵۸-۷۰.

*- **حسین قمری گیوی،**

رایانامه: h_ghamarigivi@yahoo.com

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17352029.1402.21.1.6.7]

[DOI: 10.48305.21.1.58]

مقدمه

تصمیم به ادامه‌ی تحصیل در آموزش عالی و انتخاب رشته تحصیلی و دانشگاه محل تحصیل را می‌توان از مهمترین انتخاب‌های آموزشی افراد پس از پایان تحصیلات مدرسه محسوب کرد (۱). این تصمیم فرایندی است که به مرور در طول دوران تحصیلی شکل می‌گیرد و پیامدهای مهم کوتاه‌مدت و بلندمدت مثبت و منفی دارد (۲). در واقع، انتخاب رشته تحصیلی متأثر از شرایط زمانی و مکانی و عوامل متعددی (۳) است و داوطلبان بایستی از بین طیف گسترده‌ای از رشته‌های تحصیلی، دست به انتخاب بزنند. از جمله رشته‌های تحصیلی که در ایران بسیار مورد توجه داوطلبان ورود به دانشگاه و خانواده های آنها قرار گرفته است رشته‌های گروه پیراپزشکی است. به طوری‌که شواهد میدانی حاکی از این است اکثر داوطلبان در گروه آزمایشی علوم تجربی این رشته‌ها را در اولویت انتخاب خود قرار می‌دهند (۴)

پژوهش‌های متعددی در داخل و خارج از کشور به بررسی عوامل مؤثر در انتخاب رشته دانشجویان پیراپزشکی پرداخته‌اند. نتایج مطالعه‌های مختلفی (۱۲-۵) نشان داده است که دانشجویان رشته‌های گروه علوم پزشکی دلایل و انگیزه‌های متفاوتی برای انتخاب رشته‌ی خود دارند. دست‌یابی به جایگاه و اعتبار اجتماعی، دستیابی به استقلال حرفه‌ای، وضعیت اقتصادی مطلوب، علاقه فردی، تشویق اطرافیان و خانواده، شرایط حاکم بر وضعیت جامعه و نگرانی از شرایط شغلی آینده، از جمله رایج‌ترین عواملی بودند که دانشجویان در این مطالعات به نقش آنها در انتخاب رشته تحصیلی خود اشاره کردند.

اما علی‌رغم جایگاه بالای رشته‌های پیراپزشکی و محبوبیت آن در بین بسیاری از داوطلبان ورود به دانشگاه و شرایط شغلی مناسب در مقایسه با سایر رشته‌های گروه‌های آزمایشی دیگر، بنظر می‌رسد، در سال‌های اخیر فرایند انتخاب و یا تحصیل در این رشته‌ها، دچار چالش و آسیب‌های اساسی شده است. گزارش‌ها و آمارهای موجود حاکی از آن است، سالیانه از یک تا ده درصد دانشجویان، از بهترین دانشگاه‌های کشور اخراج می شوند یا خود از تحصیل انصراف می‌دهند و تعداد بسیار بیشتری با بی‌انگیزگی و یا افت تحصیلی و مشروطی، تحصیلات خود را ادامه می دهند (۱۳). علاقه‌مندی پایین به ادامه تحصیل پس از پذیرش در دانشگاه (۱۴)، تمایل بسیاری از دانشجویان و فارغ التحصیلان رشته‌های پیراپزشکی به شرکت مجدد در آزمون سراسری و رغبت زیاد به ادامه تحصیل در رشته‌های پزشکی و دندان‌پزشکی و داروسازی (۱۳)، اهمال‌کاری تحصیلی (۱۵)، گرایش به فعالیت در حوزه‌ی تحصیلی دیگر (۱۶) می‌تواند از جمله‌ی این آسیب‌ها و چالش‌ها مطرح شود. عوامل مختلفی می‌تواند به عنوان پیشایند این مشکلات و مسائل مطرح شود که از مهمترین آن، عوامل روانشناختی مطرح است. این عوامل بیشتر به ملاک‌های فردی که در بروز و ادامه‌ی آسیب‌ها و چالش‌های فرایند انتخاب رشته تحصیلی نقش دارند، اشاره دارد (۱). عوامل روانشناختی، در تعامل با سایر عوامل فردی و غیر فردی، نقش تعیین‌کننده‌ای در مسیر تحصیلی و شغلی افراد ایفا می‌کند. بررسی و شناسایی این عوامل به عنوان یکی از مهمترین ملاک‌های ایجادکننده‌ی این آسیب‌ها، می‌تواند داوطلبان را در شناسایی عوامل فردی زمینه‌ساز چالش‌های فرایند انتخاب رشته یاری فرموده و آنها را در انتخاب نسبتاً دقیق رشته‌تحصیلی خود راهنمایی کند.

بررسی ادبیات پژوهشی و مطالعه‌های انجام شده حاکی از این است که در ارتباط با فرایند انتخاب رشته تحصیلی دانشجویان رشته‌های پیراپزشکی، مفاهیمی مانند عوامل مؤثر در انتخاب رشته‌های مختلف (۶، ۱۰، ۱۷، ۱۸، ۱۹)، رضایتمندی تحصیلی (۲۰، ۲۱)، انگیزه تحصیلی (۷، ۸، ۱۱، ۱۴، ۲۲)، آینده‌ی شغلی (۵، ۲۳، ۲۴)، دیدگاه و نگرش و تصوّر دانشجویان به رشته تحصیلی خود (۵، ۱۰، ۲۵)، علاقه و رغبت (۹، ۱۴)، افت تحصیلی (۲۶) و ... مطرح شده‌اند و اغلب این مطالعات مبتنی بر رویکرد نظری واحدی بوده‌اند؛ و تاکنون هیچ پژوهش کیفی در داخل کشور مستقیماً به بررسی عوامل روانشناختی آسیب‌های فرایند انتخاب رشته تحصیلی ورود به دانشگاه در رشته‌های گروه پیراپزشکی نپرداخته است. بررسی صرف عوامل مؤثر در انتخاب رشته که پژوهش‌های پیشین آن را مدنظر قرار داده‌اند، به تنهایی نمی‌تواند تبیین جامعی از آسیب‌های حوزه مذکور داشته باشد. در حوزه آسیب‌شناسی فرایند انتخاب رشته دانشگاهی، اکثر پژوهش‌های انجام شده فقط با روش‌های کمّی و فرضیه آزمایی صورت گرفته‌اند و این مطالعه از اولین گام‌های تحقیقاتی در این حیطه به شمار می‌رود. بنابراین هدف مطالعه‌ی حاضر شناسایی و بررسی عوامل روانشناختی مؤثر در آسیب‌های فرایند انتخاب رشته دانشجویان رشته‌های پیراپزشکی و ارائه آن در قالب مدل مفهومی می‌باشد.

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1402.21.1.6.7]
[DOI: 10.48305.21.1.58]

مواد و روش‌ها

این مطالعه به شیوه کیفی و با استفاده از روش نظریه‌ی داده‌بنیاد و رهیافت کوربین و استراوش (۲۷) انجام شد. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی دانشجویان رشته‌های گروه‌های آموزشی پیراپزشکی (شامل رشته‌های پرستاری، علوم آزمایشگاهی، تکنولوژی پرتو شناسی، مامایی، هوشبری، اتاق عمل، بهداشت محیط و عمومی، فناوری اطلاعات سلامت، مدیریت خدمات بهداشتی) دانشگاه علوم پزشکی تبریز بود که در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ مشغول به تحصیل شدند. نمونه‌ی مورد مطالعه شامل ۸ دانشجوی دختر و ۱۰ دانشجوی پسر بود که بر اساس ملاک‌های ورود (تحصیل حداقل بین۴ تا ۶ ترم در رشته خود، سپری کردن حداقل ۷۰ واحد درسی ، وارد شدن بهرشته تحصیلی از طریق کنکور سراسری ، تحصیل دانشگاه سراسری و تحت نظر وزارت بهداشت ، شرکت مجدد در کنکور سراسری ، نارضایتی از رشته تحصیلی خود و تمایل به تغییر رشته) به روش نمونه‌گیری هدفمند تا حد اشباع نظری، انتخاب شدند. معیارهای خروج از پژوهش نیز عبارت بودند از: پاسخ‌دهی ناقص و عدم تمایل به ادامه و اتمام مصاحبه و عدم توجه به نتایج مصاحبه و بازبینی نتایج آن.

ابزار گردآوری داده‌ها در این مطالعه، مصاحبه نیمه-ساختاریافته بود. در ابتدا سوالات مصاحبه براساس ادبیات مرتبط با موضوع پژوهش تدوین شد و سپس برای بررسی روایی محتوایی به شش نفر از صاحب‌نظران و متخصصان ارسال گردید و نظر آنها در مورد سوالات مطرح شده، اعمال گردید.. از جمله سوالاتی که در مصاحبه‌ها از شرکت‌کنندگان پرسیده شد: چرا این رشته تحصیلی را انتخاب کردید؟ ملاک‌های شما در انتخاب رشته چه مواردی بودند؟ از کدام منابع اطلاعاتی در انتخاب رشته تحصیلی خود استفاده کردید؟ قبل از انتخاب رشته تا چه حدی از رشته‌های گروه آزمایشی خود آگاهی و اطلاع داشتید؟ رشته تحصیلی انتخابی دانشجویان چقدر با توانایی، استعداد و علاقه و انگیزه همسو می‌باشد؟ به نظر شما چه مهارت‌هایی برای انتخاب رشته تحصیلی لازم بود که شما آن را فرا نگرفتید؟ مهمترین مشکل فردی شما در انتخاب رشته تحصیلی چه مواردی هستند؟ به نظر شما چه عواملی این آسیب‌ها و مشکلات را ایجاد کرده‌اند؟ علت شرکت مجدد شما در کنکور سراسری چه مواردی هست؟ و ...، در مواقع لزوم و جهت دستیابی به جزئیات بیشتر و اطلاعات دقیق‌تر از سوال‌های کاوشگرانه مانند "می‌توانید در این مورد بیشتر توضیح دهید؟"، "می‌توانید منظورتان را واضح‌تر بیان کنید؟" و " لطفاً مثالی از تجربه‌ی خود را بیان کنید" استفاده می‌شد.

تحلیل محتوای مصاحبه‌های انجام گرفته طی فرایندی منظم و مداوم از مقایسه‌ی داده‌ها صورت گرفت و کدگذاری داده‌ها در جریان گردآوری داده‌ها به اجرا درآمد (۲۸). به این صورت که در ابتدا، تمام مصاحبه‌ها ضبط و سپس به دقت روی کاغذ پیاده شد. در کدگذاری باز، داده‌ها به دقت به کوچکترین اجزای ممکن شکسته و سپس بر اساس تفاوت و تشابه با یکدیگر، مقایسه و طبقه‌بندی شدند. پس از حرکت مکرر بین طبقه‌ها و کدها دسته‌بندی‌هایی انجام شد و کدهای مشابه در یک مقوله قرارگرفتند تا با عناوینی قابل درک مشخص شوند. بدین صورت که در ابتدا، متن مصاحبه‌ها بخش بندی شد، یعنی مصاحبه‌ها با استفاده از روش کدگذاری با جمله یا پاراگراف، خرد شدند و هر جزء، یک کد اولیه نام گرفت. در ادامه به هر یک از این بخش‌ها یا اجزا برچسبی داده شد و بدین طریق کدهای ثانویه پدید آمدند. سپس، از طریق مقایسه بر اساس شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود میان کدهای ثانویه، کدهایی که از نظر مفهومی شبیه یکدیگر بودند، در یک طبقه قرار گرفتند و مقوله-ی فرعی را تشکیل دادند (۲۸). در نتیجه فرآیند تحلیلی انجام مقایسه‌ها در مرحله‌ی بعدی، مقوله‌های اصلی شناسایی شدند. نتایج مرحله‌ی کدگذاری باز منجر به شناسایی ۲۸۶کد اولیه، ۱۱۲ کد ثانویه، ۱۴مقوله‌ی فرعی و ۴ مقوله‌ی اصلی شد.

در ادامه، مقوله‌ی محوری، شرایط علّی، عوامل زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها، پیامدها و ارتباط بین آنها مشخص شد. همچنین در مرحله‌ی کدگذاری انتخابی تلاش شد مقولهی محوری، مفاهیم پدیدآمده در مراحل پیشین را پوشش دهد. بنابراین، روابط بین مقوله‌ها با استفاده از تحلیل داده‌ها مشخص شد و الگوی پارادایمی عوامل روانشناختی آسیب‌های فرایند انتخاب رشته تحصیلی ورود به دانشگاه پدید آمد.

هر مصاحبه بین سی دقیقه تا یک ساعت به طول انجامید. قبل از شروع مصاحبه، در مورد رعایت اصول اخلاقی پژوهش و محرمانه ماندن مشخصات مصاحبه‌شونده و اطلاعات دریافتی در کل فرایند پژوهش توضیحات لازم به شرکت‌کننده ها ارائه شد. هر مصاحبه ضبط و سپس رونویسی شد و پس از آن مجدداً مورد بررسی دقیق و موشکافانه قرار گرفت.

تحلیل محتوای مصاحبه‌های انجام گرفته طی فرایندی منظم و مداوم از مقایسه‌ی داده‌ها صورت گرفت و کدگذاری

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1402.21.1.6.7]
[DOI: 10.48305.21.1.58]

داده‌ها در جریان گردآوری داده‌ها انجام شد. در این روش، یعنی، نظریه‌ی داده‌بنیاد از دو مرحله‌ی اصلی کدگذاری کوربین و استراوس (۲۷) استفاده شد. در مرحله‌ی اول، کدگذاری باز، مفاهیم یا کدهای موجود در داده‌ها استخراج شدند، و در مرحله‌ی دوم که به کدگذاری محوری معروف است، کدهای استخراج شده تحت مقوله‌ها دسته‌بندی شدند. از روش بازبینی مشارکت‌کنندگان و نظارت متخصصان جهت تضمین قابلیت اطمینان و کفایت داده‌ها استفاده شد. در روش اول از شرکت‌کنندگان در پژوهش خواسته شد تا یافته‌های مطالعه را ارزیابی و نظر خود را در مورد نتایج بدست آمده بیان کنند و در روش دوم نیز نه نفر از متخصصان حوزه‌ی مشاوره تحصیلی و انتخاب رشته، کدگذاری، مفهوم‌سازی و استخراج مقوله‌ها را ارزیابی کردند که نسبت روایی محتوایی الگو (CVR کل) ۰/۸۱ بدست آمد.

یافته‌ها

اطلاعات جمعیت شناختی شرکت‌کنندگان پژوهش حاضر در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. اطلاعات جمعیت شناختی شرکت‌کنندگان

ردیف	جنسیت	سن	رشته تحصیلی	مقطع تحصیلی	سهمیه منطقه	سال ورود	رشته تحصیلی دوره متوسطه
۱	پسر	۱۹	پرستاری	کارشناسی	منطقه۱	۱۴۰۰	علوم‌تجربی
۲	پسر	۲۱	هوشبری	کارشناسی	منطقه۱	۱۳۹۹	علوم‌تجربی
۳	دختر	۱۸	اتاق عمل	کارشناسی	منطقه۳	۱۴۰۰	علوم‌تجربی
۴	پسر	۱۹	فناوری اطلاعات	کارشناسی	منطقه۲	۱۳۹۹	علوم‌تجربی
۵	دختر	۲۱	پرستاری	کارشناسی	منطقه۱	۱۳۹۹	علوم‌تجربی
۶	دختر	۱۸	تکنولوژی پرتوشناسی	کارشناسی	ایثارگران۲۵ درصد	۱۴۰۰	علوم‌تجربی
۷	پسر	۱۹	علوم آزمایشگاهی	کارشناسی	منطقه۲	۱۳۹۸	علوم‌تجربی
۸	پسر	۲۱	پرستاری	کارشناسی	منطقه۳	۱۴۰۰	ریاضی‌و فیزیک
۹	دختر	۱۸	بهداشت محیط	کارشناسی	منطقه۲	۱۴۰۰	علوم‌تجربی
۱۰	پسر	۱۹	اتاق عمل	کارشناسی	منطقه۱	۱۴۰۰	علوم‌تجربی
۱۱	دختر	۱۸	علوم آزمایشگاهی	کارشناسی	منطقه۳	۱۳۹۹	علوم‌تجربی
۱۲	پسر	۲۰	بهداشت عمومی	کاردانی	منطقه۱	۱۴۰۰	علوم‌تجربی
۱۳	پسر	۱۹	هوشبری	کارشناسی	منطقه۳	۱۴۰۰	علوم‌تجربی
۱۴	دختر	۲۰	مامایی	کارشناسی	ایثارگران ۵درصد	۱۴۰۰	علوم‌تجربی
۱۵	پسر	۲۰	پرستاری	کارشناسی	منطقه۲	۱۴۰۰	علوم‌تجربی
۱۶	پسر	۱۹	مدیریت خدمات	کارشناسی	ایثارگران ۲۵درصد	۱۳۹۹	علوم‌تجربی
۱۷	دختر	۱۸	پرستاری	کارشناسی	منطقه۱	۱۳۹۸	علوم تجربی
۱۸	دختر	۲۰	مامایی	کارشناسی	منطقه۲	۱۴۰۰	علوم تجربی

جدول۱ اطلاعات جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان را در مطالعه‌ی حاضر نشان می‌دهد. میانگین سنی مشارکت‌کنندگان در این مطالعه (۱/۲±)۱۹/۶ به‌دست آمد. سایر اطلاعات جمعیتی در جدول فوق مشخص است. جدول ۲ یافته‌های مربوط به مراحل سه گانه‌ی کدگذاری باز و استخراج مقوله‌های اصلی و فرعی را به نمایش گذاشته است.

جدول۲. مقوله‌های اصلی، مقوله‌های فرعی و کدهای ثانویه عوامل روانشناختی آسیب‌های فرایند انتخاب رشته

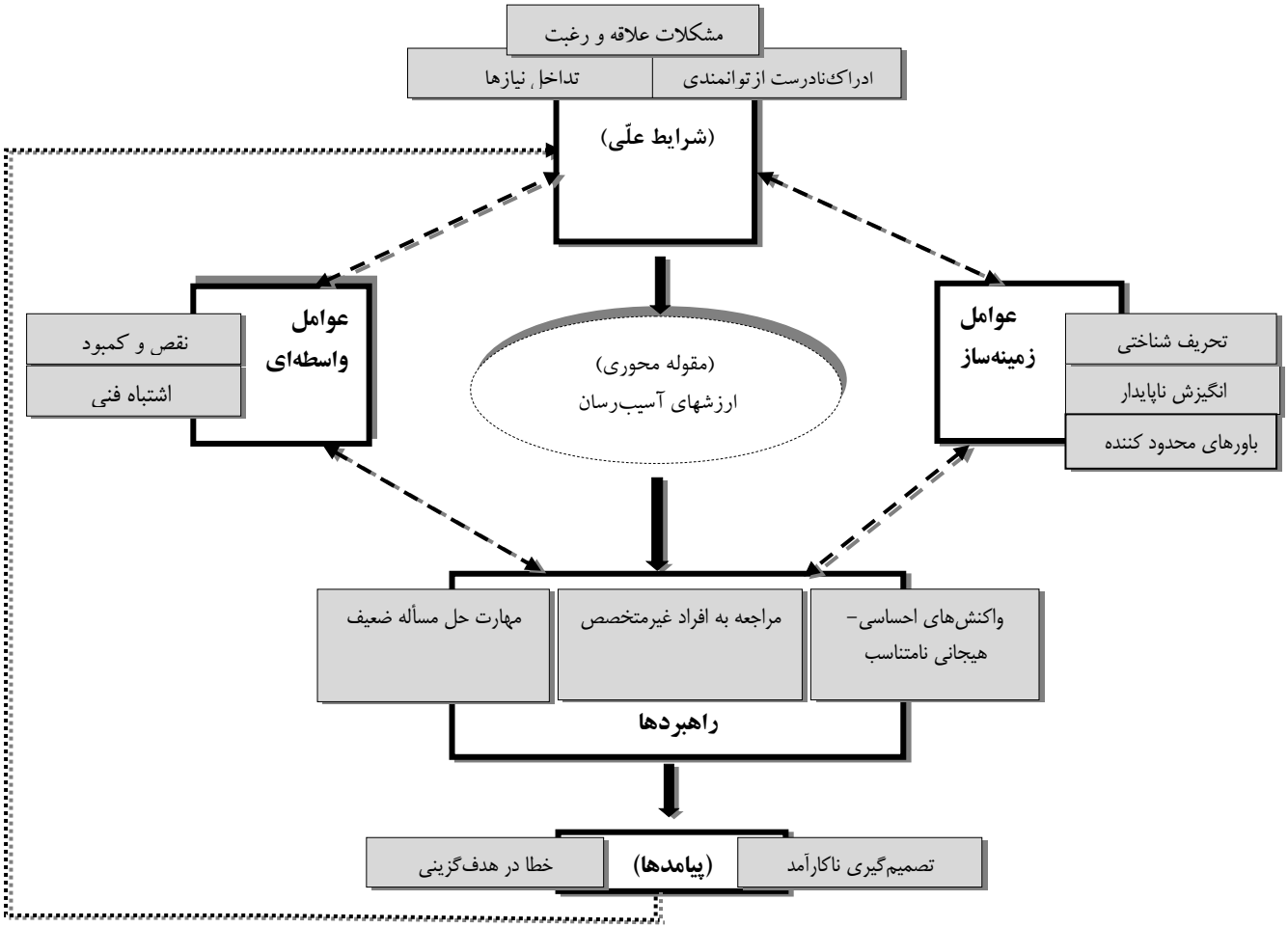
طبقه‌های اصلی	مقوله‌های فرعی	کدهای ثانویه
مهارت‌های شناختی ناکارآمد	*تحریف های شناختی باورهای محدود کننده*	کامل‌گرایی، تفکر صفر یا صد، پیشگویی، پیگیری انتظارات و اهداف تخیّلی، ، فاجعه سازی پیگیری باورها و ارزشهای دوستان، تحت تاثیر القاِ والدین بودن، سرزنش خود، باور افراطی به توانمندی خود

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1402.21.1.6.7]
[DOI: 10.48305.21.1.58]

جدول۲. مقوله‌های اصلی، مقوله‌های فرعی و کدهای ثانویه عوامل روانشناختی آسیب‌های فرایند انتخاب رشته

طبقه‌های اصلی	مقوله‌های فرعی	کدهای ثانویه
	مهارت حل مسأله ضعیف	عدم اعتماد به توانایی در حل مشکلات پیشآمده در مسیر انتخاب رشته، تمایل برای رد شدن یا عدم مقابله با مشکلات به وجود آمده در مسیر انتخاب رشته، استفاده از راهکارهای تک بعدی، تکیه به راهنمایی دیگران در حل مسأله، اطمینان به خود در حل مسأله، اجتناب از مشکلات قبل از انتخاب رشته، انتخاب ساده لوحانه
	تصمیم‌گیری ناکارآمد	تصمیم‌گیری به دور از واقعیت، تصمیم‌گیری عجولانه، تصمیم‌گیری از روی احساس و هیجان، عدم برخورداری از قدرت تصمیم‌گیری، سردرگمی در انتخاب بین چند رشته
	ارزش‌های آسیب‌رسان	دیدگاه سطحی و کوتاه‌مدت ، پیروی محض از اصول و ارزشهای حاکم بر جامعه، در اولویت قرار ندادن باورهای خود، اعتقاد به اسطوره‌های حاکم در حوزه‌ی تحصیل و انتخاب رشته، باور به آسودگی زندگی پس از قبولی در رشته‌ی تحصیلی، باور تک بعدی به ایمنی اقتصادی.
	خطاهای هدف‌گزینی	نامشخص بودن اهداف برای انتخاب رشته مورد نظر، ورود به دانشگاه بدون توجه به رشته، توجه صرف به کسب مدرک دانشگاهی و عقب نماندن از تحصیلات دانشگاهی همتایان، داشتن هدف‌های آرمانی غیر قابل دستیابی
	ادراک نادرست از توانمندی و استعداد کمبود اطلاعات و نقص منابع آگاهی	قائل شدن استعداد برای برخی رشته‌های خاص، عدم استعدادیابی در فرآیند تحصیلی، آگاه نبودن از استعدادهای خود، عدم توجه به استعدادهای واقعی خود، توجه افراطی و تک بعدی به استعداد، دست بالا گرفتن توانمندی و استعداد خود. عدم تحقیق در مورد مشاغل و آینده هر کدام از رشته‌ها، عدم آشنایی با مشاغل مختلف، عدم شناخت عوامل تأثیرگذار در فرایند انتخاب رشته، عدم آشنایی با دوره‌های تحصیلی، نداشتن اطلاعات در خصوص دانشگاه‌ها، مطلع نبودن از منابع اطلاعاتی، مسلط نبودن به محتوای کارنامه علمی آزمون سراسری، بی‌توجهی به ضوابط و شرایط رشته‌ها و دوره‌های تحصیلی
جهت‌گیری مختل	انگیزش ناپایدار	توصیه‌ی دوستان و آشنایان در مورد رشته‌ای خاص، کسب صرف موفقیت، انگیزه مبهم برای جذب حمایت‌های اجتماعی، پایین بودن انگیزه، راضی نگه داشتن والدین، ادامه دادن مسیر برادر یا خواهر، ترّقی مادی و مالی، بهتر شدن امکانات اقتصادی خانواده.
	تداخل نیازها	کسب اعتماد به نفس و نیاز به دیده‌شدن، تعلق داشتن به دانشگاه، برطرف کردن نیازهای مالی خود و خانواده، احترام گذاشتن دیگران، نیاز به کسب اعتبار اجتماعی، نیاز به عضو بودن در گروه.
هیجان‌های نابسنده	واکنش‌های احساسی- هیجانی نامتناسب	بیش از حد تحت فشار و استرس بود، دچار افسردگی شدن، مشکلات روان تنی عمیق، مشکلات احساس چندگانه به رشته‌ها، اضطراب داشتن در انجام فرایند انتخاب رشته، نگرانی مفرط از درست انجام ندادن فرایند انتخاب رشته
	مشکلات علاقه و رغبت	نداشتن علاقه به رشته‌ی تحصیلی خود، علایق تحمیلی و اجباری، تظاهر به داشتن علاقه به رشته‌ی تحصیلی خود، امید به ایجاد علاقه در آینده.
رفتارها و اقدامات عملی نامؤثر	اشتباه‌های فنی	بی دقتی در الویت‌بندی رشته‌های انتخابی، در نظر گرفتن شرایط خاص دانشگاه‌ها، حساب کردن روی تغییر رشته تحصیلی، اطمینان به انتقال به دانشگاه دیگر.
	مراجعه به افراد غیرمتخصص	مشاوره‌های غیرحرفه‌ای، دستورالعمل‌های غیرحرفه‌ای از سوی برخی مشاوران، نگاه سطحی مشاوران به امر انتخاب رشته، گرفتار شدن مشاوران در تب جامعه، مداخله‌ی تمامی افراد با هر شرایطی در انتخاب رشته، عدم آگاهی مشاوران از ضوابط و شرایط فنی انتخاب رشته، تاکید صرف بر دانسته‌های خود مشاوران، درنظر نگرفتن شرایط خاص هر داوطلب

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1402.21.1.6.7]
[DOI: 10.48305.21.1.58]

شکل ۱. الگوی مفهومی عوامل روانشناختی آسیب‌های فرایند انتخاب رشته ورود به دانشگاه از دیدگاه دانشجویان رشته های پیراپزشکی

پس از استخراج کدهای باز، در نهایت۳ طبقه اصلی و ۱۴مقوله فرعی بدست آمد. این مقوله‌ها عبارت هستند از تحریف‌های شناختی، باورهای محدودکننده، مهارت حل مسأله ضعیف، تصمیم‌گیری ناکارآمد، ارزش‌های آسیب‌رسان، خطا در هدف‌گزینی، ادراک نادرست از توانمندی و استعداد، انگیزش ناپایدار، مشکلات علاقه و رغبت، تداخل نیازها، نقص و کمبود اطلاعات و منابع آگاهی، واکنش‌های احساسی- هیجانی نامتناسب، اشتباه فنی، راهنمایی گرفتن از افراد غیرمتخصص.

مقوله محوری

در پاسخ به سوال پژوهش تلاش شد تا در مرحله‌ی کدگذاری محوری، به ربط‌دهی مقوله‌ها به یکدیگر و دسته‌بندی کدهای بدست آمده به محوریت یک مقوله اقدام شود. بدین صورت‌که مقوله‌ی ارزش‌های آسیب‌رسان که در خلال مصاحبه‌ها به دفعات به صورت مستقیم و غیر مستقیم ظاهر شده بود و بیشترین ارتباط را با سایر مقوله‌ها داشت و از قدرت جذب و یکپارچه‌سازی مقوله‌ها در پیرامون خود برخوردار بود، به‌عنوان مقوله‌ی محوری انتخاب و در مرکز فرایند کدگذاری محوری قرار گرفت. مشارکت‌کننده شماره‌ی ۸ در این زمینه می‌گوید: " *همیشه اطرافیانم بیشتر به درآمد توجه داشتند، براشون علاقه و استعداد مهم نبود، می‌گفتند رشته‌ای انتخاب کن که بتونی درآمد خوبی کسب کنی*". مشارکت‌کننده شماره‌ی۱۳هم این‌طور توضیح می‌دهد: " *خیلی با دوستای دبیرستان رقابت داشتیم که از رشته‌ی تاپی قبول بشیم وقتی فهمیدم اونا تصمیم دارند از این رشته قبول بشند من گفتم چی از اونا کم دارم*". یا شرکت کننده شماره‌ی ۳ بیان کرد: " *فکر می‌کردم اگه از دانشگاه*

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1402.21.1.6.7]
[DOI: 10.48305.21.1.58]

قبول بشم دیگه راحت میشم ولی واقعاً دردسرها تازه شروع شده".

عوامل علّی

دانایی فر و امامی (۲۸)، عوامل علّی را مواردی می‌دانند که بر مقوله محوری تأثیر می‌گذارند. بنابراین، مقوله‌های مشکلات علاقه و رغبت، ادراک نادرست از توانمندی و استعداد، تداخل نیازها به عنوان عوامل علّی ارزش‌های آسیب‌رسان مشخص شدند. در مورد مشکلات علاقه و رغبت مشارکت‌کننده شماره‌ی ۱۰ اظهار داشت: " *من خیلی علاقه داشتم رشته‌ی فنی رو تو دانشگاه امیرکبیر ادامه بدم ولی اصرار پدرم که من تو رو از همه بهتر می‌شناسم و می‌دونم علایقت چیه، باعث شد رشته اتاق عمل رو انتخاب کنم*". مصاحبه‌شونده شماره‌ی ۶ در زمینه ادراک نادرست از توانمندی و استعداد، بیان کرد: "*من از دوستانم شنیده‌ام که افرادی بوده‌اند که صرفاً با تکیه بر این نظر که من استعدادم در رشته‌ی پزشکی هست این رشته رو انتخاب کرده‌اند در حالی‌که نتونستند واحدهای نظری و عملی‌شون رو در ترم‌های مجاز قبول بشند*". در مورد مقوله تداخل نیازها نیز شرکت‌کننده شماره‌ی ۱۴ اظهار داشت: " *دوست داشتم هر طوری شده وارد دانشگاه علوم پزشکی بشم اصلا اون موقع رشته برام مهم نبود که از کدام یک قبول میشم*".

شرایط زمینه‌ساز

شرایط زمینه‌ساز مجموعه عواملی مانند شرایط پیرامونی، ساختارها، زمینه و... هستند که به صورت غیرمستقیم بر راهبردها اثر می‌گذارند. در این مدل سه مقوله‌ی اصلی، تحریف شناختی، باورهای محدودکننده و انگیزش ناپایدار به‌عنوان شرایط زمینه‌ساز مشخص شدند. در زمینه‌ی تحریف شناختی، مشارکت‌کننده شماره‌ی ۱۱ معتقد است: " *من فقط به این اعتقاد دارم که یا باید پزشکی بخونم و یا اصلا وارد دانشگاه نشم الان هم که این رشته رو می‌خونم به این دلیل است که چند سال پشت کنکور بودم و شرایط برام خیلی سخت بود*". در مورد باورهای محدود کننده مشارکت کننده شماره‌ی۴ گفت: " *نظر دوستم در انتخاب رشته بسیار مهم بود، اون همیشه همه جوانب در کارهاش در نظر می‌گرفت*". مشارکت کننده شماره‌ی ۸ درباره‌ی انگیزش ناپایدار این‌طور توضیح داد: " *من بخاطر راضی نگه داشتن پدر و مادرم این رشته رو انتخاب کردم، کاش این کار رو نمی‌کردم چون الان دارم به زور واحدهامو قبول می‌شم*".

عوامل مداخله‌گر

این عوامل، عواملی هستند که به‌واسطه‌ی مداخله آنها، کنش‌ها و پدیده‌ها در پدیده مورد نظر حاصل می‌شود و شامل مقوله‌هایی است که به‌طور مستقیم بر راهبردها اثر می‌گذارند. نقص و کمبود اطلاعات و منابع آگاهی و اشتباه فنی به عنوان عوامل واسطه‌ای شناسایی شدند. مشارکت کننده شماره‌ی ۴ در مورد نقص اطلاعات و منابع آگاهی اظهار داشت: " *من خیلی از رشته‌های دانشگاهی گروه علوم تجربی رو نمی‌شناختم، هیچ وقت هم برام مهم نبود، چون از اول برای سه رشته اصلی تلاش می‌کردم که اونام هم نشد*". مشارکت کننده شماره‌ی ۱۰ در زمینه‌ی اشتباه فنی بیان کرد: " *من بیشتر از اینکه روی رشته‌ها متمرکز بشم روی این تمرکز کرده بودم که از حتماً به شهر خودم انتقالی بگیرم*".

راهبردها

راهبردها، کنش‌ها یا برهم کنش‌های خاصی هستند که از پدیده‌ی محوری منتج می‌شوند (۲۸). با توجه به اطلاعات بدست آمده از دیدگاه‌ها و تجربیات مشارکت‌کنندگان، مشخص شد که دانشجویان در نتیجه برخورداری از ارزش‌های آسیب‌رسان ، از سه راهبرد یا راه‌حل در انتخاب رشته تحصیلی استفاده می‌کنند که عبارتند از: مهارت حل مسأله ضعیف، مراجعه به افراد غیرمتخصص و واکنش‌های احساسی- هیجانی نامتناسب. شرکت کننده شماره‌ی۳ در مورد مقوله‌ی مهارت حل‌مسأله ضعیف بیان کرد: "*اصلا فکر نمی‌کردم انتخاب رشته اینقدر سخت باشه، فکر می‌کردم مثل هدایت تحصیلی دوران متوسطه اوله که راحت رد می‌شه، ولی حسابی کلافه و سرگم شده بودم موقع انتخاب رشته*". در مورد راهبرد مراجعه به افراد غیر متخصص، مشارکت کننده شماره‌ی۱۲ معتقد بود: " *فردی که داشت انتخاب رشته منو انجام می‌داد اصلا سرشو بلند نکرد ببینه من چی میگم. داشت کار خودشو می‌کرد که با این رتبه و درصد از فلان رشته‌ها و فلان دانشگاه‌ها قبول می‌شی. جالب اینکه من اصلاً اون رشته و دانشگاه‌ها رو مدنظر نداشتم*". مصاحبه‌شونده شماره‌ی ۱۰ نیز در مورد واکنش‌های احساسی- هیجانی نامتناسب چنین گفت: " *فرصت کم انتخاب رشته باعث شد استرس زیادی رو تحمل کنم، تا قبل از انتخاب رشته تا این حد از فشار روانی رو تجربه نکرده بودم*".

پیامدها

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1402.21.1.6.7]
[DOI: 10.48305.21.1.58]

دانایی فر و امامی (۲۸)، پیامدها را خروجی‌های حاصل از راهبردها می‌دانند. طبق این تعریف، برآیند راهبردهای مورد استفاده مشارکت‌کنندگان عبارت است از: تصمیم‌گیری ناکارآمد و خطاهای هدف‌گزینی. در مورد تصمیم‌گیری ناکارآمد، به عنوان نمونه مشارکت کننده شماره‌ی ۲ بیان کرد: "*اگه می‌تونستم بین اون چند رشته‌ای که انتخاب کرده بودم، درست تصمیم بگیرم خیلی خوب می‌شد. فشار اطرافیان و خانواده هم بیشتر مرّددم می‌کرد که کدام رشته‌ها را در الویت قرار دهم*". مشارکت‌کننده شماره‌ی۱۷ نیز در مورد خطای هدف‌گزینی معتقد بود: "*من امیدی به قبولی در رشته موردنظرم را نداشتم، این بود که اومدم این رشته، نه از نظر توانایی بلکه بخاطر شرایطی که داشتم*". همچنین مشارکت‌کننده شماره‌ی ۱۳ نیز گفت: "*من فقط میخاستم قبول بشم و این رشته رو انتخاب کردم، الانم نمی دونم کارم درست بوده یا نه*".

بدین ترتیب، در این مرحله از کدگذاری، مقوله‌های بدست آمده در مرحلهٔ کدگذاری محوری در قالب شش دسته از عوامل طبقه بندی شدند. در مرحله کدگذاری انتخابی یا گزینشی تلاش شد مقوله محوری، مفاهیم پدید آمده در مراحل پیشین را پوشش دهد. بنابراین، روابط بین مقوله‌ها با استفاده از تحلیل داده‌ها مشخص شد و شکل پارادایمی آسیب‌های فرایند انتخاب رشته ورود به دانشگاه حول محور مقوله ارزش‌های آسیب‌رسان و باورهای محدود کننده پدید آمد. در شکل زیر الگوی مفهومی عوامل روانشناختی آسیب‌های فرایند انتخاب رشته ورود به دانشگاه از دیدگاه دانشجویان رشته های پیراپزشکی ارائه شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

برآیند کاوش در تجارب مشارکت‌کنندگان این پژوهش ۱۴ مقوله ی مربوط به عوامل روانشناختی دارد. این شاخص‌ها که در طول فرایند تحلیل روایت‌ها و تجربیات زیسته مشارکت‌کنندگان به‌دست آمد، عبارتند از تحریف شناختی، باورهای محدودکننده، خطاهای هدف‌گزینی، انگیزش نابسنده، مشکلات علاقه و رغبت، ادراک نادرست از توانمندی و استعداد، تداخل نیازها، ارزش‌های آسیب‌رسان، مهارت‌حل‌مسالهٔ پایین، تصمیم‌گیری ناکارآمد واکنش احساسی–هیجانی نامتناسب، اشتباهات فنی و مراجعه به افراد غیرمتخصص.

براساس الگوی بدست آمده، ارزش‌های آسیب‌رسان به‌عنوان محورآسیب‌های فرایند انتخاب رشته است و مفاهیمی مانند دیدگاه سطحی و کوتاه مدت، اعتقاد به اسطوره‌های انتخاب رشته، پیگیری ارزش‌ها و باورهای دیگران و انتظارات نسنجیده را دربردارد. در این زمینه ارتگا–آلوارز و همکاران (۲۹) اعتقاد دارند، باورهای ارزشی دانشجویان، میزان همسویی شغل مورد نظر با ارزش‌ها، اهداف و نیازهای شخصی آنها، بر انتخاب رشته تحصیلی و شغل آنها تأثیر می‌گذارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت؛ ردّ پای نظام ارزشی و باورهای افراد در تمام جنبه‌های زندگی آنها مشهود است. افراد ممکن است بر اثر عدم شناخت درست ارزش‌ها، قبول ارزش‌ها و باورهای دیکته شده و یا تضاد ارزشی، آگاهانه و یا ناآگاهانه مشکلاتی را در نظام ارزشی خود ایجاد کنند. این ساختار معیوب می‌تواند بسیاری از جنبه‌های زندگی افراد، از جمله تصمیم‌های تحصیلی و شغلی را دچار مشکل کند. این یافته با نتایج پژوهش‌های ارتگا–آلوارز و همکاران (۲۹) و عریضی و صلاحیان (۳۰) همسو می‌باشد. آنها نیز گزارش دادند، ساختار ارزشی افراد در تعیین رشته‌ی تحصیلی آنها نقش دارد.

عوامل بسیاری بر شکل‌گیری و تداوم ارزش‌های آسیب–رسان نقش دارند و فرض بر این است که همه‌ی این عوامل به‌صورت مستقیم و غیر مستقیم بر یکدیگر تأثیر دارند و در کنار هم شرایط لازم برای این آسیب‌ها را ایجاد می‌کنند. مشکلات علاقه و رغبت، ادراک نادرست از توانمندی و استعداد و تداخل نیازها در این پژوهش به‌عنوان عوامل علّی شناسایی شدند. علاقه و رغبت، به عنوان یکی از مهمترین متغیرهای تأثیرگذار در فرایند انتخاب رشته مطرح هست (۹). قره‌آغاجی و میراحدی (۱۴) نیز اعتقاد دارند، امکان دارد دانشجویان پیراپزشکی در سال‌های پایانی دوران دانشجویی به دلیل بلوغ فکری و برخورد با واقعیت‌های جامعه دچار مشکلات علاقه نسبت به رشته تحصیلی خود شده باشند. ادراک نادرست از استعداد و توانمندی از دیگر مقوله‌ی عوامل علّی است. استعداد هر شخص الزاماً به معنای داشتن توانایی آن شخص در انجام آنچه در فراگیری آن مستعد است، نیست. بسیاری از داوطلبان آزمون سراسری و انتخاب رشته صرفاً بنیه علمی خود را ملاک استعداد و توانمندی خود لحاظ می‌کنند، درحالی‌که به صرف داشتن استعداد برای تحصیل در یک رشته، نمی‌توان آن رشته را انتخاب کرد؛ زیرا توانایی شغلی مرتبط با هر رشته تحصیلی به نیرویی فراتر از استعدادهای شخصی برمی‌گردد (۱۳). از دیگر مؤلفه‌های تأثیرگذار در شکل‌گیری ارزش‌های آسیب‌رسان، تداخل نیازها است که به‌عنوان یکی از عوامل علّی معرفی شده است. ارضای

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1402.21.1.6.7]
[DOI: 10.48305.21.1.58]

نیازها از جمله مواردی است که در زمینه‌های مختلف تحصیلی، تحولی، شغلی و درمانی پیامدهای مثبت متعدد مثل بهزیستی، عملکرد و پشتکار دارد. تداخل نیازها در دانشجویان پیراپزشکی می‌تواند بدین معنی باشد که انتخاب رشته آنها براساس نیازی، غیر از نیاز اصلی باشد. این یافته با نتایج مطالعات پژوهش‌های متعددی (۹ و ۱۴) همراستا می‌باشد. آنها نیز به عوامل علاقه و نیاز در در فرایند انتخاب رشته پرداخته‌اند.

در عوامل روانشناختی آسیب‌های فرایند انتخاب رشته، راهبردهایی که از ارزش‌های آسیب رسان به دست می‌آید عبارتند از مهارت حل مسأله ضعیف، مراجعه به افراد غیر متخصص و واکنش‌های هیجانی نامتناسب. مهارت حل مسأله یکی از این مهارت‌های مقابله‌ای عملی است که بر حل مشکل تمرکز دارد. دانشجویانی که در مهارت مسأله ضعیف هستند، احساس توانمندی و تسلط کافی ندارند و این موجب کاهش اعتماد به نفس آنها می‌شود. اغلب این دانشجویان، در برابر مسائل و مشکلات، احساس درماندگی و ناتوانی می‌کنند، به این دلیل‌که بطور انعطاف‌ناپذیری تنها از یک راه‌حل برای مسائل مختلف زندگی استفاده می‌کنند. مراجعه به افراد غیرمتخصص به‌عنوان راهبرد دیگر در دانشجویان مطرح است. در مواردی دانشجویان بدون درنظر گرفتن نمره کسب شده و سایر شرایط اختصاصی خود، صرفاً به دلیل وعده‌های داده شده از طرف افراد مختلف، به آنها مراجعه می‌کنند. ولی در واقع این افراد، شرایط خاص داوطلبان را در نظر نمی‌گیرند و در بسیاری از مواقع به جای او تصمیم می‌گیرند. در چنین مواقعی، وجود مشکلات اساسی دور از ذهن نخواهد بود. طبق الگو در کنار سایر راهبردها، مقوله‌ی دیگری که داوطلبان به‌عنوان راهبرد استفاده می‌کنند، واکنش‌های هیجانی نامتناسب است. رفتار افراد در برابر اتفاقات و رویدادهای زندگی معمول، عاری از واکنش‌های هیجانی نیست. به‌عبارتی نشان دادن هیجان و احساس جزء همیشگی رفتار افراد است. اما واکنش‌های احساسی و هیجانی زمانی می‌تواند آسیب‌زا باشد که بین اتفاق پیش‌آمده و رفتارهای هیجانی افراد، تناسبی وجود نداشته باشد. دانشجویانی که به فرایند انتخاب رشته‌ی تحصیلی اقدام کردند ممکن است به دلیل انتظارات بالا، عدم کسب نتیجه‌ی مطلوب و یا تحت فشار بودن، واکنش‌های هیجانی نامتناسبی را از خود بروز دهند، در این شرایط پیش آمدن مشکلات روانشناختی قابل پیش‌بینی است. طبق بررسی‌های انجام شده، پژوهشی که با یافته های حاضر همسو یا غیر همسو باشد یافت نشد.

اما راهبردهای داوطلبان تحت تأثیر دو دسته از عوامل قرار دارد که دسته اول زمینه و بستر لازم کاربرد این راهبردها را فراهم می‌آورند. که در این پژوهش عبارتند از تحریف شناختی و انگیزش نابسنده. تحریف‌های شناختی و باورهای محدود کنند، خطاهای ساختاریافته و خودکار در فکر هستند که نگرش و باور فرد را تحریف می‌کنند و روی ادراک، شناخت، استدلال و تصمیم‌گیری اثر منفی می‌گذارند. در فرایند انتخاب رشته این خطاها هنگامی رخ می‌دهد که دانشجویان در حال پردازش و تفسیر اطلاعات، دچار سوءگیری در مسائل ذهنی می‌شوند و این می‌تواند بکارگیری رفتارهای ناکارآمد را به دنبال داشته باشد. انگیزش نابسنده عامل علّی دیگری است که در ایجاد آسیب انتخاب رشته نقش دارد. انگیزه به عاملی تعبیر می‌شود که اساس رفتار آگاهانه افراد را تشکیل می‌دهد. فراهم آمدن مجموعه‌ای از شرایط و مقتضیات برای وصول به هدف، مبنای شکل گیری و ایجاد انگیزه می‌شود (۱۲). انگیزه‌های انتخاب رشته، تحت تأثیر عوامل متعدد می‌تواند مناسب و صحیح و یا نابسنده و نادرست باشد. به‌نظر می‌رسد انگیزش نابسنده باعث می‌شود دانشجویان و داوطلبان به دلایل نادرستی سعی کنند به هدف‌های تعیین شده و رشته‌های تحصیلی خود برسند و این کار را با توسل به راهبردهایی انجام می‌دهند. دسته دیگر که در ایجاد راهبردها تأثیر دارند عوامل مداخله‌گر هستند. کمبود اطلاعات و منابع آگاهی و اشتباه فنی در این مطالعه به عنوان عوامل مداخله‌ای شناسایی شدند. از اصول اساسی انتخاب رشته‌ی تحصیلی مناسب، شناخت منابع اطلاعاتی صحیح و کسب آگاهی است که می‌تواند بعنوان قلب فرایند انتخاب رشته تحصیلی مطرح شود. انتخاب‌های غلط که در برخی مواقع ناشی از عدم شناخت صحیح رشته‌ها، دانشگاه‌ها و آموزش عالی است، فرد را دچار عوارض و سرخوردگی‌های حاصل از این انتخاب نادرست در آینده می‌کند. طبق الگو در کنار نقص اطلاعات و آگاهی، به عنوان یک عامل مداخله‌گر، اشتباه فنی دانشجویان نیز می‌تواند آنها را به سمت اتخاذ راهبردهای مورد نظر رهنمون کند. اشتباه فنی، به هرگونه اهمالکاری، کم‌کاری و بی‌توجهی اطلاق می‌شودکه ممکن است در انجام فرایند انتخاب رشته آن را انجام داده باشند. دانشجویان در این فرایند ممکن است به دلیل عدم کسب نتایج مورد نظر و یا علت‌های دیگر، دچار خطاهایی مثل بی‌دقتی در گزینش کدرشته‌های تحصیلی، عدم توجه به دفترچه راهنمای عملی انتخاب رشته، عدم دقت در سهمیه‌بندی و بومی‌گزینی و درنظرنگرفتن شرایط و ضوابط

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1402.21.1.6.7]
[DOI: 10.48305.21.1.58]

دانشگاه‌ها و رشته‌های تحصیلی شوند که این می‌تواند کل فرایند انتخاب رشته را دچار مخاطره کند. در تبیین این یافته می توان چنین گفت که در اقدامات ناموثر و غیر مفید دانشجویان مثل آسیب فرایند انتخاب رشته، زمینه شناختی غلط و باورهای نادرست و انگیزه‌ی ناپایدار و همچنین کمبود اطلاعات و اشتباهات فنی دانشجویان را به سمت اتخاذ راهبردهای نامناسب سوق دهد. یافته پژوهش حاضر با یافته‌های پژوهش‌های متعددی (۸، ۱۲، ۱۵) همسو می‌باشد.

در الگوی آسیب‌های فرایند انتخاب رشته تحصیلی، برآیند راهبردها به‌طور مستقیم و عوامل مداخله‌ای و زمینه‌ساز به‌طور غیرمستقیم، تصمیم‌گیری ناکارآمد و خطاهای هدف‌گزینی است. تصمیم‌گیری از جمله مهم‌ترین مهارت‌های زندگی است که مسیر و هدف انسان‌ها را شکل می‌دهد. تصمیم‌گیری ناکارآمد در فرایند انتخاب رشته از بینش ضعیف و عدم ارزیابی خوب از موقعیت ناشی می‌شود که داوطلبان تمام امکانات و گزینه‌های موجود را در نظر نمی‌گیرند و به یک تصمیم می‌چسبند بدون آنکه شرایط دیگر را بررسی کنند. در ارتباط با پیامد خطاهای هدف‌گزینی نیز می‌توان چنین گفت که از مهمترین عوامل موفقیت تحصیلی–شغلی، هدف‌گزینی و داشتن هدف‌های منطبق با واقعیت‌ها است. وجود چالش هدف‌گزینی اجتناب ناپذیر است اما چیزی که آن را با آسیب مواجه می‌کند، انتخاب هدف خارج از توانمندی و واقعیت افراد است. انتخاب رشته تحصیلی از جمله تصمیم‌های مهم آموزشی است که نداشتن هدف، داشتن اهداف غیرواقعی و یا مبهم و نامشخص در این زمینه می‌تواند فرد را دچار چالش‌های قابل توجهی کند در تبیین یافته‌ی حاضر نیز می‌توان چنین اظهار داشت که تصمیم‌گیری مناسب و داشتن هدف معین می‌تواند به عنوان برونداد فرایند تمامی تلاش‌های دانشجویان در زمینه انتخاب رشته تحصیلی مطرح شود که تحت شرایط نامناسب دچار ایراد اساسی می‌شود.

نتایج پژوهش حاضر، بیانگر نقش بسیار مهم عوامل روانشناختی در ایجاد مشکلات انتخاب رشته تحصیلی و ادامه‌ی آن می‌باشد. اما نکته بسیار مهم این هست که اگرچه این آسیب‌ها، اغلب در حیطه فردی و روانشناختی نمود پیدا می‌کند، اما در ایجاد، ادامه و تجلّی آنها، معمولا شرایط خانوادگی، وضعیت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه نیز نقش بسیار پررنگی دارند. بررسی سایر شرایط می‌تواند به روشن‌سازی نقش آنها در بروز آسیب‌های فرایند انتخاب رشته کمک کند تا برنامه–ریزان آموزشی و مسئولین گسترش آموزش عالی ضمن توجه به آن، زمینه پیشگیری و کاهش آسیب های این فرایند را کمتر کنند. در پایان یادآور می‌شود علی‌رغم تلاش برای تحت پوشش قرار دادن تمامی گروه‌های آموزشی مختلف، امکان مشارکت دادن دانشجویان برخی از رشته‌های تحصیلی گروه پیراپزشکی، در فرآیند جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها میسر واقع نشد، که این امر در پژوهش حاضر نیز به عنوان محدویت در نظر گرفته می‌شود. پیشنهاد می‌شود پژوهشگران، در پژوهش‌های آتی با استفاده از روش‌های تحقیق فراترکیب، مرور نظام‌مند و سایر روش‌های کمّی و کیفی، مولفه‌های دیگر دخیل در آسیب‌های فرایند انتخاب رشته دانشجویان پیراپزشکی را با تمرکز بر پژوهش‌های داخلی و خارجی، احصاء نمایند. به دست اندرکاران تعلیم و تربیت و خانواده‌ها پیشنهاد می‌شود تا ضمن توجه به نقشی که پژوهش حاضر در شناسایی آسیب‌های موجود در فرایند انتخاب رشته دارد، می‌تواند بسترهای لازم، برای انتخاب بهتر و موفقیت در آینده تحصیلات تکمیلی و شغلی را فراهم آورند. بر این اساس، اطلاعات حاصل را می‌توان در تهیهٔ مدل‌های مشاوره انتخاب رشته، بروشورها و بسته‌های آموزشی جهت انتخاب رشته به کار بست.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله از دانشجویان رشته‌های پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز که در این پژوهش شرکت کردند، تشکر و قدردانی می‌شود. لازم به ذکر است که این مقاله، برگرفته از رساله‌ی دکتری نویسنده اول با مجوز پژوهشی ۲۰/۶۶۲۰/د/۱۴۰۰ و کد اخلاق IR.UMA.REC.1400.017 در دانشگاه محقق اردبیلی و دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی می‌باشد.

References

1. Naeimi G, Ghamarigivi H, Sadridamirchi E, Sheykholeslami A. Construction and Validation of the scale of" possible harms in major selection for university admission. Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal. 2022; 11(6): 23-32. [In Persian].
2. Denice PA. Choosing and changing course: Postsecondary students and the process of selecting a major field of study. Sociological Perspectives. 2021; 64(1): 82-108.

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1402.21.1.6.7]
[DOI: 10.48305.21.1.58]

3. Nerona RR. Parenting, major choice motivation, and academic major satisfaction among Filipino college students: A Self-Determination Theory perspective. Journal of Career Assessment. 2021; 29(2): 205-20.
4. Fars News agency. Statistical comparison of entrance exam 1400 and 1401. 2022. [In Persian].
5. Hedayati Z, Seifi N, Hekmatfar S, Badakhsh S. Attitudes of shiraz dental students toward their discipline and future career. Iranian Journal of Medical Education. 2012; 12(3): 176-83. . [In Persian].
6. Aghili H, Taheri MS, Seraj B, Moslemi M. The main influencing motives for major university choices among firstyear dental students of Shahid Sadoughi University of Medical Sciences and Tehran University of Medical Sciences. Journal of Medical Education & Development. 2014 (1): 25-45. [In Persian].
7. Ramazani S, Ramazani H, Ramazani A, Hemmati M. Evaluation of Academic Motivation and Related Factors in Laboratory Science Students of East Universities of Medical Sciences. Journal of Medical Education Development. 2020; 13(37): 64-72. . [In Persian].
8. Asadzadeh F, Mostafazadeh F, Sadeghi S. A survey of the motivation of nursing students toward their field of study selection. Journal of health and care. 2012; 14(1):34-42. [In Persian].
9. Rostami-Moez, M., Mortazavi, Z., Najafivosough, R., Shahbazi, M., Mortazavi, S. S. The relationship between the quality of clinical education and the students' interest in their field of study of rehabilitation faculty. Horizons of Medical Education Development, 2022; 13(1): 37-47 . [In Persian].
10. Sonkar J, Bense S, ElSalhy M. Factors affecting pre-doctoral dental students' selection of advanced dental education: A cross-sectional study. Journal of Dental Education. 2020; 84(12):1388-98.
11. Daud A, Matoug-Elwerfelli M, Du X, Ali K. A qualitative enquiry into dental students' perceptions of dentistry as a career choice in the State of Qatar. BMC Medical Education. 2022 Dec; 22(1): 1-9.
12. Kim YJ, Yoo H, Park M. Effect of motive for major selection on major satisfaction, campus-life satisfaction, and self-directed learning ability among nursing students. Journal of the Korea Academia-industrial cooperation Society. 2016; 17(10): 261-70
13. Payke Sanjesh. Haftehnameh khabari va etela resani Sazemane sanjesh Amoozesh Keshvar.Vizheh namehRahnamaye Entekhab Reshteh. 2021, 13 Mordad. http://craqe.com/index.php/site/g_content/fcontent/936.
14. Ghaerhaghagi N. Evaluating motivation and interest in choosing career or higher education study among radiology students in Tabriz University of Medical Sciences. Educational Development of Judishapur. 2014; 5(2): 148-55. [In Persian].
15. Sharififard F, Asayesh H, Nourozi K, Hosseini MA, Taheri Kharameh Z. The relationship between motivation and academic burnout in nursing and paramedical students of Qom University of medical sciences, Iran. Qom University of Medical Sciences Journal. 2016; 9(12): 72-8. [In Persian].
16. Ataei G, Adel Mashhadi Sari F. Examining the Tendency of Babol Paramedical Students toward Radiation Medicine. Educational Development of Judishapur. 2017; 8(2): 166-73. [In Persian].
17. Payrovi NA, Derakhshan F, Karimi T, Asefzadeh S. Factors influencing the selection of study field in students of Qazvin University of Medical Sciences. Journal of Inflammatory Diseases. 2012; 16(2): 87-90. [In Persian].
18. Rezaee Gharahtekan M, Tayyeban M, Alizadeh M. Factors affecting discipline choice in students of medical records and health information technology in Mazandaran university of medical sciences in year 2010. Iranian Journal of Medical Education. 2012; 12(4): 258-64. [In Persian].
19. Abaszadeh A, Borhani F, Mohsenpour M. Factors Affecting Discipline (Major) Choice among Newly Admitted Students of Nursing in Kerman University of Medical Sciences. Iranian Journal of Medical Education .2012; 11 (6): 600-608. [In Persian].

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1402.21.1.6.7]
[DOI: 10.48305.21.1.58]

20. Ahmadian L, Moradi F. Comparison of medical records and health information technology students' satisfaction from their educational field at Kerman University of Medical Sciences. Education Strategies in Medical Sciences. 2016; 9(1):16-25. [In Persian].
21. Beik Khourmizi M, Saidi F, Khorrami F, Hadavi M. Evaluation of Operating Rooms students' satisfaction about their Field of Study and Views on Job Future. Research in Medical Education. 2020; 12(1):62-9. [In Persian].
22. Hassan M, Shahzad F, Waqar SH. Seeking motivation for selecting Medical Profession as a Career Choice. Pakistan Journal of Medical Sciences. 2020; 36(5): 941. [In Persian].
23. Marzban A, Marzban H. Attitudes of Nurse Students toward Their Discipline and Future Career in Hormozgan University of Medical. Journal of Development Strategies in Medical Education 2018; 5(2): 22-32. [In Persian].
24. Namazi, A, Alizadeh, Sh, Sigarchian, M. The Midwifery Students' Opinion about their Professional Future. Jundishapur Education Development Quarterly .2013; 5(1): 21-27. [In Persian].
25. Alizadeh Sh, Cigarchian M. The Attitude of Midwifery Students about Their Field of Study. Research in Medical Science Education. 2013; 2(6): 58-65. [In Persian].
26. Pourmohammadi B, Kami G, Rahimi Pordanjani S. Academic failure in health students of Semnan university of medical sciences. Development Strategies in Medical Education. 2020; 7(1):78-99. [In Persian].
27. Corbin, J., & Strauss, A. Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory (3rd Ed). Thousand Oaks, CA: Sage. Organizational Research Methods. 2008; 12(3), 614–617.
28. Danaeifard, H., & Emami, S. M. Strategies of Qualitative Research: A Reflection on Grounded Theory. Strategic Management Thought. 2007; 1(2), 69-97. [In Persian].
29. Ortega-Alvarez JD, Atiq SZ, Rodriguez-Simmonds HE. A Qualitative Study Investigating How First-Year Engineering Students' Value Beliefs Influence their Choice of Selecting an Engineering Major. American Society for Engineering Education Conference Proceeding. School of Engineering Education Graduate Student Series. 2016.
30. Oreizi, H., & Salāhiān, A. Examining the relationship between value system of students and the criteria of field selection among volunteers for admittance in University of Isfahan. Educational Innovations. 2013; 12(1), 125-148. [In Persian].

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1402.21.1.6.7]
[DOI: 10.48305.21.1.58]